

МІЖРЕГІОНАЛЬНА
АКАДЕМІЯ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ
Навчально-науковий інститут міжнародних відносин
та соціальних наук

МАУП

Кафедра публічного адміністрування

**МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ
ДО САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ
з дисципліни**

**“ТЕОРІЯ ТА ІСТОРІЯ ПУБЛІЧНОГО
УПРАВЛІННЯ ТА АДМІНІСТРУВАННЯ”
(для здобувачів освіти третього рівня вищої освіти
(доктор філософії) денної та заочної форми навчання)**

Київ
2021

Підготовлено кандидатом наук з державного управління, доцентом кафедри публічного адміністрування Міжрегіональної Академії управління персоналом *І. М. Перестюк*

*Схвалено Вченою радою Міжрегіональної Академії управління персоналом
(протокол № 2 від 26.05.21)*

Методичні рекомендації до самостійної роботи з дисципліни “Теорія та історія публічного управління та адміністрування” для здобувачів освіти третього рівня вищої освіти (доктор філософії) денної та заочної форми навчання / уклад. І. М. Перестюк. Київ: МАУП, 2021. 34 с.

Методичні рекомендації щодо забезпечення самостійної роботи здобувачів освіти третього рівня вищої освіти (доктор філософії) містять пояснювальну записку, тематичний план, план лекційних занять, питання для самоконтролю та список літератури.

© Міжрегіональна Академія
управління персоналом (МАУП), 2021

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Рекомендації передусім розраховані на здобувачів освіти третього рівня вищої освіти (доктор філософії) денної та заочної форми навчання, які навчаються за спеціальністю 281 “Публічне управління та адміністрування” Міжрегіональної Академії управління персоналом, укладені відповідно до освітньої програми “Публічне управління та адміністрування”, структури навчальної дисципліни “Теорія та історія публічного управління та адміністрування”.

ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН **дисципліни** **“ТЕОРІЯ ТА ІСТОРІЯ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ** **ТА АДМІНІСТРУВАННЯ”**

№ пор.	Назва теми
1	Державне управління як основний різновид соціального управління, галузь наукового знання і галузь освіти.
2	Теоретико-методологічні засади формування сучасної моделі урядування в Україні.
3	Принципи державного управління, механізми їх прояву і особливості застосування.
4	Держава як суб'єкт управління суспільним розвитком.
5	Цілі й функції та організаційно-функціональна структура державного управління.
6	Державно-управлінські рішення: розробка, прийняття й організація виконання.
7	Еволюція розвитку системи державного управління в Україні до початку ХХ.
8	Особливості розвитку системи державного управління в зарубіжних країнах

**МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ
ЩОДО САМОСТІЙНОГО ВИВЧЕННЯ
дисципліни
“ТЕОРІЯ ТА ІСТОРІЯ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ
ТА АДМІНІСТРУВАННЯ”**

***Тема 1. Державне управління як основний різновид
соціального управління, галузь наукового знання
і галузь освіти***

**План лекційного заняття
(2 год)**

1. Поняття соціального управління та державного управління.
2. Природа управління як соціального явища.
3. Об'єкт та предмет державного управління.
4. Мета та завдання дисципліни.
5. Теорія державного управління як самостійна галузь наукового знання.
6. Освітня галузь “Державне управління” та її роль у формуванні національних управлінських кадрів.

У лекційному занятті висвітлено основні поняття державного управління, де розглядається сутність соціального та державного управління, об'єкт, предмет, мета та завдання державного управління, а також теорія державного управління як самостійна галузь наукового знання.

Соціальне управління — це управління, яке здійснюється у людському суспільстві людьми стосовно людей. І суб'єкт, і об'єкт управління представлені тут людиною. Отже, в управлінських системах, які функціонують у соціальному середовищі, головним і провідним є людський фактор.

Основними категоріями соціального управління є ті самі суб'єкт, об'єкт, управлінський вплив, зворотні зв'язки, управлінська система. Проте їх зміст, форми і методи впливу, цілі взаємодії, принципи, на яких вони базуються, зовсім інші, кардинально відмінні від технократичних і біологічних систем. Усі відомі категорії набувають у соціальному управлінні конкретного вираження у діях людей, їх колективів та взаємозв'язках.

Соціальне управління — вид вольової діяльності, вираженої у цілеспрямованому й організуючому впливі, здійснюваному з метою забезпечення узгодженості й упорядкованості спільних дій людей та їх

колективів в інтересах ефективного розв’язання завдань, що стоять перед ними.

З позицій юридичної науки, в основі первісного підходу до структуризації соціального управління доцільно використовувати критерій “пріоритету інтересів”, оскільки останній використовується як один із критеріїв при виділенні публічного і приватного права.

Соціальне управління поділяється на:

- а) управління, здійснюване з метою реалізації публічних (загальних) інтересів, чи публічне управління;
- б) управління, здійснюване з метою реалізації корпоративних інтересів, чи корпоративне управління;
- в) управління, здійснюване з метою реалізації приватних інтересів, чи приватне управління.

Політичне управління — це вид суспільного управління, що здійснюється органами, які вибрані народом або організацією і приймають політичні рішення у сфері реалізації стратегічних суспільних завдань, функціонування і розвитку політичних, правових соціально-економічних та культурних інститутів. Політичне управління здійснюється на рівні державних органів, регіональних структур влади та органів місцевого самоврядування, партій, груп тиску, політичних лідерів, засобів масової інформації тощо.

Державне управління — складова політичного управління, яке одночасно поєднує політичні та адміністративні засоби. Державне управління охоплює об’єкти державного сектору — державну власність, державні органи й організації, а також суспільного в межах повноважень, необхідних сучасній державі для ефективного забезпечення соціально-економічного прогресу, гарантій захисту прав і свобод громадян та національної безпеки.

У широкому розумінні поняття державного управління поширюється на всі три гілки влади — виконавчу, законодавчу і судову, а у вузькому — тільки на виконавчу. Тож управління у цьому випадку можна розглядати у вузькому значенні як політико-адміністративну діяльність. Без управління як діяльності не можливе функціонування будь-якої гілки влади. Парламентська діяльність передбачає управління законодавчим процесом, організацію роботи апарату законодавчого органу, процедури контролю за виконавчою владою.

У системі судової влади управління здійснюється на рівні добору кадрів для судових органів, організації судового процесу, процедур розгляду апеляційних і касаційних скарг, контролю за виконанням

судових рішень і вироків. Наступним аспектом вивчення державного управління є його функції. Під функціями державного управління треба розуміти основні завдання, які виконують державні органи, їх структурні підрозділи та посадові особи в процесі здійснення керівництва державою і суспільством.

Стосовно функцій державного управління існують різні погляди. За основу можна взяти класифікацію функцій, що використовується у книзі Глена Райта “Державне управління”. Згідно з цією класифікацією вирізняють такі функції: планування, організацію, комплектацію кадрами, мотивацію та контроль. Крім цього, виділяють ще одну самостійну функцію — ухвалення рішень, яка проходить через усі названі функції, оскільки, щоб реалізувати будь-які управлінські завдання треба ухвалити рішення.

Наприклад, можна обговорювати процес планування дуже довго, однак треба прийняти рішення, тобто ухвалити план чи ухвалити принципи, структуру і функцію організації. Крім цього, рішення необхідно приймати в процесі коригування тієї чи іншої функції управління відносно зміни ситуації.

Функція державного планування передбачає визначення: а) об’єкта стану в певній конкретній суспільній ситуації (де ми перебуваємо?); б) векторів і цілей майбутнього розвитку і куди ми прямуємо?); в) правових, організаційних, ресурсних засобів, їх координацію при виконанні запланованих цілей (з допомогою яких засобів ми досягнемо мети).

Державне управління у суспільних сферах здійснює такі функції:

а) в економічній:

- контроль за грошовим обігом;
- фінансово-бюджетну політику;
- банківсько-кредитне регулювання;
- промислову політику і структурну перебудову;
- правове регулювання монополій;
- управління державним сектором економіки;
- правове оформлення прав власності;
- здійснення аграрної політики;

б) у соціальній:

- діяльність у галузі охорони здоров’я та гігієни;
- контроль за якістю харчової та фармацевтичної продукції;
- діяльність у галузі обов’язкового соціального страхування;

- житлову політику та політику урбанізації;
- захист прав та інтересів найманих працівників;
- створення механізму соціального партнерства;
- соціальний захист багатодітних, убогих, ветеранів війни, літніх людей;
- поліпшення екологічного середовища;

в) у гуманітарно-культурній:

- визначення принципів і норм державного фінансування освіти, науки і культури;
- визначення державних стандартів у середній і вищій школі;
- формування державних програм фундаментальних і прикладних наукових досліджень;
- захист національно-культурних надбань;
- підготовку і перепідготовку кадрів;

г) у сфері оборони і національної безпеки:

- управління військово-промисловим комплексом;
- визначення структури і функцій збройних сил, принципів та способів комплектування військ, стратегії і тактики військових операцій;
- соціальний захист військових службовців;
- охорону державних таємниць у різних сферах суспільного життя, контррозвідку і розвідку;

г) у сфері права:

- проектування і прийняття законів та підзаконних актів;
- захист конституційних прав громадян;
- захист прав людини і громадянина, запобігання злочинам і правопорушенням, охорону громадського порядку;
- здійснення судочинства цивільного, кримінального й адміністративного;
- управління закладами примусового виховання;

д) у сфері міжнародної політики:

- відстоювання національних інтересів на міжнародній арені;
- підписання і ратифікацію міжнародних договорів;
- управління дипломатичним службовим корпусом;
- участь у міжнародних організаціях;
- зовнішньоекономічну діяльність;
- захист прав своїх громадян за кордоном.

Тема 2. Теоретико-методологічні засади формування сучасної моделі урядування в Україні

План лекційного заняття (2 год)

1. Сутність теоретико-методологічних засад формування сучасної моделі урядування в Україні.
2. Об'єктивна необхідність проведення адміністративної реформи в Україні.
3. Мета адміністративної реформи в Україні.
4. Основні напрями і хід адміністративної реформи.
5. Особливості сучасного етапу адміністративної реформи: обумовлюючі фактори і актуальні завдання.

Розглядаються теоретичні аспекти формування сучасної моделі урядування в Україні, при цьому центральне місце займає проведення адміністративної реформи в контексті проголошення урядом України політики децентралізації.

Нова система державного управління в Україні має бути створена шляхом проведення адміністративної реформи. Існуюча в Україні система державного управління залишається загалом неефективною, вона еkleктично поєднує як інститути, що дісталися у спадок від радянської доби, так і нові інститути, що сформувалися у період незалежності України. Ця система є внутрішньо суперечливою, незавершеною, громіздкою і відірваною від людей, унаслідок чого існує державне управління стало гальмом у проведенні соціально-економічних і політичних реформ.

Тому зміст адміністративної реформи полягає, з одного боку, в комплексній перебудові існуючої в Україні системи державного управління всіма сферами суспільного життя. З іншого — у розбудові деяких інститутів державного управління, яких Україна ще не створила як суверенна держава.

Метою адміністративної реформи є поетапне створення такої системи державного управління, що забезпечить становлення України як високорозвиненої, правової, цивілізованої європейської держави з високим рівнем життя, соціальної стабільності, культури та демократії, дозволить їй стати впливовим чинником у світі та Європі. Її метою є також формування системи державного управління, яка стане близькою до потреб і запитів людей, а головним пріоритетом її діяльності буде служіння народові, національним інтересам. Ця система державного управління буде підконтрольною народові, прозо-

рою, побудованою на наукових принципах і ефективною. Витрати на утримання управлінського персоналу будуть адекватними фінансово-економічному стану держави.

Для досягнення мети адміністративної реформи в ході її проведення має бути розв'язано ряд завдань:

- 1) формування ефективної організації виконавчої влади як на центральному, так і на місцевому рівнях управління;
- 2) формування сучасної системи місцевого самоврядування;
- 3) запровадження нової ідеології функціонування виконавчої влади і місцевого самоврядування як діяльності щодо забезпечення реалізації прав і свобод громадян, надання державних та громадських послуг;
- 4) організація на нових засадах державної служби та служби в органах місцевого самоврядування;
- 5) створення сучасної системи підготовки та перепідготовки управлінських кадрів;
- 6) запровадження раціонального адміністративно-територіального устрою.

Адміністративна реформа має здійснюватись у кількох напрямках.

Перший — створення нової правової бази, що регламентуватиме державне управління в Україні.

Другий — формування нових інститутів, організаційних структур та інструментів здійснення державного управління.

Третій — кадрове забезпечення нової системи державного управління.

Четвертий — зміцнення та формування нових фінансово-економічних основ функціонування державного управління.

П'ятий — наукове та інформаційне забезпечення системи державного управління, формування механізмів наукового та інформаційного моніторингу її функціонування.

Реформування організаційних структур виконавчої влади є найбільш складною проблемою адміністративної реформи в Україні. Після проголошення державної незалежності в Україні обсяги управлінської діяльності зросли у деяких сферах у 20–30 разів, а окремі з них (оборона, зовнішня політика) — були утворені заново.

Як відомо, у ході системних перетворень Україна зіткнулася з проблемами організації виконавчої влади нового типу. Існуюча структура уряду України є однією з перепон на шляху до економічного зростання. Міністерства не змогли виробити і реалізувати ефективну

політику, щоб зменшити масштаби тіньової економіки, запобігти погіршенню стандартів у сфері охорони здоров'я та освіти, збільшенню нерівності у розвитку регіонів і зuboжінню значної частини населення. Державна служба є неефективною, оскільки не повністю трансформована в інституцію, що забезпечує реалізацію державної політики.

Реформування державної служби в Україні покликане забезпечити добір і розстановку високопрофесійних, чесних і патріотично налаштованих кадрів апарату управління. У ході адміністративної реформи необхідно законодавчо унормувати інститут служби в органах місцевого самоврядування (муніципальної служби). Виконавча влада, реалізуючи призначення демократичної, соціально-правової держави, створює для реалізації прав і свобод громадян широке коло державних, у тому числі й управлінських послуг. Держава цілеспрямовано мінімізує своє втручання в життєзабезпечення громадян і бере на себе лише ті послуги, які в даний період розвитку суспільства у змозі гарантувати і неможливо знайти на ринку послуг. Вона постійно прагне дерегулювання, тобто передачу своїх функцій механізмам ринкової саморегуляції і недержавним інституціям. *Цей процес має ґрунтуватися* на тому, що:

1) надання послуг з боку виконавчої влади повинно спрямовуватися на задоволення потреб особи і суспільства. Тому має бути визначено перелік відповідних послуг, які потрібні громадянам, а також критерії оцінки якості та ефективності їх надання;

2) соціальні процеси повинні регулюватися з боку держави лише у разі, якщо це зумовлено інтересами всього суспільства. Відносини між споживачами та постачальниками товарів і послуг регулюються ринком, окрім тих випадків, коли він не може адекватно задовольнити потреби суспільства;

3) управлінські послуги мають бути платними тільки у випадку, коли у громадянина є вибір — чи користуватися цією послугою, чи ні;

4) управлінські послуги повинні надаватися, насамперед, на низових рівнях структури виконавчої влади, що забезпечить їх наближення до споживачів. У деяких випадках надання послуг на більш високому структурному рівні може зумовлюватися потребами економіки чи вимогами до якості надання послуги.

Адміністративна реформа розрахована на відносно тривалий період її реалізації і включає три етапи. У ході *підготовчого етапу* реформи мають бути розроблені та офіційно схвалені Концепцією адміністра-

тивної реформи та Програмою здійснення адміністративної реформи. На цьому етапі вирішуються першочергові питання, пов'язані з поточним удосконаленням елементів існуючої системи державного управління. На *другому етапі* запроваджуються організаційно-правові засади реформування ключових елементів системи державного управління. На *третьому етапі* поглиблюються трансформаційні процеси, формуються нові інститути, організаційні структури та інструменти державного управління.

На всіх етапах реформи вживаються заходи щодо її законодавчого, кадрового, наукового та інформаційного забезпечення, зміцнення та оновлення нових фінансово-економічних основ державного управління.

Тема 3. Принципи державного управління, механізми їх прояву і особливості застосування

План лекційного заняття (2 год)

1. Поняття закономірностей державного управління.
2. Сутність принципів державного управління.
3. Основні принципи державного управління.
4. Класифікація принципів державного управління.
5. Особливості застосування принципів державного управління.

Лекційне заняття присвячене вивченню основних принципів державного управління. Принципи державного управління скласифіковано та наведено особливості їх застосування у повсякденному житті.

Принципи державного управління — це його позитивні закономірності, пізнані наукою і практикою, закріплені у правових нормах або є узагальненням чинних у державі юридичних правил.

У навчальній літературі наводяться й інші визначення. Наприклад, принципи державного управління — це основоположні начала, керівні настанови, що визначають найважливіші правила, за якими управління здійснюється і організується.

Вирізняють такі групи принципів державного управління:

1. Соціально-політичні — демократизм, участь населення в управлінській діяльності держави і народність; рівноправність осіб різних національностей; рівність усіх перед законом; законність; гласність і врахування громадської думки; об'єктивність.

Соціально-політичні принципи — це найзагальніші принципи державно-управлінської сфери. Вони поширюються на всі види вико-

навчо-розпорядчої діяльності та всі функціонуючі в державі управлінські структури. Одним з найважливіших соціально-політичних принципів є демократизм. У ст. 1 Конституції України зазначено, що Україна є суверенною і незалежною, демократичною, соціальною, правовою державою. Природно, що визначальна риса держави зводиться у найважливіший принцип її управлінської діяльності. Однією з головних умов успішної побудови демократичної, правової, соціальної держави є забезпечення реальної участі громадян у вирішенні найрізноманітніших питань державного і суспільного життя. Саме тому участь населення в управлінській діяльності держави є неодмінним принципом державного управління, закріпленого у Конституції, законах України та багатьох підзаконних актах. Так, у Конституції України зазначається, що: ст. 5 фіксує положення про те, що народ України, будучи єдиним джерелом влади у державі, здійснює її як безпосередньо, так і через систему органів державної влади та місцевого самоврядування; ст. 38 — надає громадянам право участі в управлінні державними справами; ст. 140 — визначає місце самоврядування як право територіальної громади (жителів сіл, селищ, міст) — самостійно вирішувати питання місцевого значення в межах Конституції та законів України.

Особливе місце серед усіх принципів державного управління належить принципу законності. Стаття 1 Конституції визначає Україну як правову державу, ст. 8 закріплює державний принцип верховенства права, а ст. 6 і 19 встановлюють, що органи законодавчої, виконавчої та судової гілок влади здійснюють свої повноваження у встановлених цією Конституцією межах і відповідно до законів України. Це означає суворе й неухильне додержання законів і підзаконних актів. Гласність дає змогу громадянам бачити механізм формування і реалізації державно-керуючого впливу та протікання всіх управлінських процесів. Важливе місце серед принципів державного управління посідає принцип об'єктивності. Він передбачає чітке додержання вимог об'єктивних закономірностей суспільного розвитку, врахування реальних можливостей (матеріальних, технічних, інтелектуальних) держави щодо реалізації тих чи інших управлінських рішень.

2. Організаційні принципи побудови апарату державного управління — галузевий, функціональний, територіальний.

Галузевий принцип реалізується у такій структурній побудові, де однорідні за характером діяльності об'єкти закріплено за відповідним органом управління і утворюють сферу його управлінської діяльнос-

ті. Суб'єктів, які здійснюють управління за галузевим принципом, прийнято називати галузевими органами державного управління. *Територіальний принцип* дістає вияв у такій структурній побудові, за якої державні органи здійснюють комплексне управління на певних, чітко окреслених територіях.

3. Організаційні принципи функціонування (діяльності) апарату державного управління — нормативність діяльності, єдиноначальності, колегіальність, поділ управлінської праці; відповідальність за прийняті рішення, оперативна самостійність.

Організаційні принципи функціонування (діяльності) апарату державного управління застосовуються для визначення змісту діяльності конкретних управлінських структур. Додержання цих принципів дає змогу найбільш ефективно використовувати потенціал державних службовців, персоналу науково-дослідних установ, технічних працівників. За допомогою цих принципів забезпечується прийняття правильних управлінських рішень, організація і застосування раціональних управлінських процедур, дієвий контроль і виконавська дисципліна. Вони фіксуються у відповідних нормативних актах. Принцип нормативності використовується для правового регулювання діяльності апарату державного управління.

Тема 4. Держава як суб'єкт управління суспільним розвитком

План лекційного заняття (2 год)

1. Обумовленість державного управління суспільними функціями держави, вектором її історичної еволюції і формами.
2. Сутність державної влади.
3. Конституційна модель поділу державної влади.
4. Державний механізм: державний апарат і державні організації.
5. Державне управління і виконавча влада.
6. Державне управління і місцеве самоврядування.

Розглядається роль держави в управлінні суспільним розвитком, сутність та особливості організації державної влади, а також її взаємини з органами місцевого самоврядування. Сутність держави розкривається та реалізується в її взаємодії із суспільством. Що і як держава робить для впорядкування та вдосконалення суспільної, колективної та приватної життєдіяльності людей характеризується поняттям

“функції держави”. Держава виконує політичну, соціальну, міжнародну та економічну функції. **Політична функція** держави полягає у забезпеченні цілісності й збереженні суспільства, формою якого є ця держава, у створенні умов для спокійного та гармонійного його розвитку. **Соціальна функція** держави полягає в забезпеченні на всій території країни прав і свобод кожної людини і громадянина. **Міжнародна і зовнішня функція** держави полягає в підтримуванні свободи, суверенітету та історичного існування народів конкретної країни в рамках світового співтовариства. **Економічна функція** держави полягає у створенні передумов, необхідних для ефективної економічної діяльності суспільства. Усі функції держави тісно взаємопов’язані.

Дії органів виконавчої влади можуть бути відповідним чином згруповані, тобто зведені у певні однорідні групи за ознакою загальності чи подібності їх зовнішнього вияву. Конкретні форми державного управління органічно пов’язані з правовими формами діяльності взагалі: правовстановлюючою, правовиконавчою та правоохоронною.

Розрізняють чотири форми управлінської діяльності: 1) видання нормативних актів управління; 2) видання індивідуальних (ненормативних, адміністративних) актів управління; 3) проведення організаційних заходів; 4) здійснення матеріально-технічних операцій.

Чинна Конституція України в ст. 1 проголошує Українську державу суверенною і незалежною, демократичною, соціальною, правовою державою. Ця стаття є однією з визначальних, що характеризує українську державність і затверджує її основні риси. Із суверенітету України випливає і незалежність держави. Лише суверенна держава може бути незалежною і має право самостійно вирішувати всі питання державного життя. Основний закон держави характеризує Україну як демократичну державу, де ст. 5 затверджено республіканську форму правління. Згідно з цим положенням громадяни наділені правом формувати вищу законодавчу владу, обирати Президента, брати участь у роботі місцевого самоврядування. Соціальна спрямованість розвитку Української держави, яка визначена у преамбулі і ст. 1 чинної Конституції, розвивається і розширюється у ст. 3. У ній стверджується, що людина, її життя і здоров’я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю. Згідно з Конституцією України влада у державі поділяється на **три гілки** — **законодавчу**, представлену Верховною Радою України, **виконавчу** (Кабінет Міністрів України) та **судову** (Верховний суд України, при цьому існують ще суди інших інстанцій).

Відповідно Конституція України визначає Кабінет Міністрів як вищий орган у системі органів виконавчої влади, який у своїй діяльності керується Конституцією і законами України, актами Президента (ст. 113).

Конституційна регламентація системи органів виконавчої влади є, за повнотою та конкретністю, нерівномірною стосовно різних органів та аспектів їх організації і функціонування. Наприклад, якщо питання статусу та діяльності Президента України регулюються Конституцією майже вичерпно, то стосовно уряду найбільш ретельно висвітлюються питання його формування та процедури взаємовідносин з парламентом. Дається також перелік основних повноважень. Інші питання регулюються у спеціальному законі. На місцях органи виконавчої влади представлені обласними та районними державними адміністраціями.

Тема 5. Цілі й функції та організаційно-функціональна структура державного управління

План лекційного заняття (2 год)

1. Визначення цілей державного управління.
2. Ієрархія і “дерево цілей” державного управління.
3. Функції державного управління: поняття і класифікація.
4. Механізми реалізації функцій державного управління.
5. Організаційно-функціональна структура державного управління і принципи її формування.

Лекційне заняття присвячене цілям та функціям державного управління. Дається загальна класифікація функцій державного управління та механізми їх реалізації, принципи формування організаційно-функціональної структури державного управління.

Об’єктивно цілі державного управління народжуються і мають народжуватись “знизу” — іти від потреб та інтересів людей, об’єднаних у державу. Зміст і цілі держави полягають у тому, щоб сприяти матеріальному і духовному розвитку свого народу. Внутрішній стан суспільства і проблеми, що його турбують, є справжнім і актуальним джерелом формування цілей державного управління.

За джерелом виникнення і змістом, складною і логічною послідовністю, основні види цілей державного управління утворюють таку структуру:

- суспільно-політичні — охоплюють комплексний, цілісний, збалансований і якісний розвиток суспільства;
- соціальні — відображають вплив суспільно-політичних цілей на соціальну структуру суспільства, взаємовідносини її елементів, стан і рівень соціального життя людей;
- економічні — характеризують і утверджують економічні відносини, що забезпечують матеріальну основу реалізації суспільно-політичних та інших цілей;
- духовні — пов'язані в одному аспекті зі сприйняттям духовних (культурних) цінностей, якими керується суспільство, а в другому — з підключенням духовного потенціалу суспільства в реалізацію суспільно-політичних і соціальних цілей.

Вони певним чином уточнюються конкретизованими цілями, які є нижчим рівнем цілей порівняно з основними, а саме:

- діяльнісно-праксеологічними — передбачають розподіл і регулювання діяльності за конкретними структурами механізму держави та державного апарату;
- організаційними — спрямовані на вирішення організаційних проблем у суб'єктах і об'єктах державного управління — побудову відповідних функціональних і організаційних структур;
- виробничими — полягають у створенні й підтриманні активності тих керованих об'єктів, які відповідають за досягнення названих вище цілей і сприяють їх реалізації;
- інформаційними — забезпечують процеси цілевизначення, цілепокладання, цілереалізації та оцінювання ціледосягнення необхідною, достовірною, достатньою та адекватною інформацією;
- роз'яснюючими — вимагають відпрацювання знань, мотивів і стимулів, які сприяють фактичному досягненню комплексу цілей державного управління.

Цілі державного управління також поділяють на: *стратегічні*, пов'язані з якістю суспільства, його збереженням і перетворенням; *тактичні*; *оперативні*.

Функція управління — це вид державно-управлінської діяльності, що базується на поділі та взаємодії управлінської праці, який характеризується певною однорідністю, складністю та стабільністю впливу на об'єкт і суб'єкт управління, здійснюється відповідно до законодавства спеціально створеними органами виконавчої влади за допомогою специфічних методів з метою втілення в життя завдань

державного управління. З моменту виникнення держави її найважливішими функціями були збереження та зміцнення існуючого ладу, пануючих форм власності й експлуатація більшості трудящих. Водночас у країнах Стародавнього Сходу держава брала на себе виконання таких загальних для всього суспільства функцій, як будівництво іригаційних споруд, прокладання доріг, введення єдиного грошового обігу. Ще в античні часи обговорювалися та аналізувалися функції держави. Зокрема, серед *внутрішніх функцій* називалися: забезпечення та підтримка суспільного порядку для нормального і ефективного функціонування суспільства; регулювання економічними і соціальними процесами; організація збору податків тощо.

Розглядаючи функції держави, К. Маркс вказував, що для діяльності держави характерні “два моменти: і виконання загальних справ, що витікають із природи кожного суспільства, і специфічні функції, що витікають із протилежностей між урядом і народними масами”. Функції поділяються також на внутрішні, що покликані закріплювати певні форми експлуатації трудящих мас, та зовнішні — військова, дипломатична, економічна та ідеологічна, спрямовані на те, щоб відстоювати інтереси пануючого класу в міжнародних відносинах, на міжнародній арені.

Своє бачення функцій, з точки зору організації управління виробничими процесами, мали Ф. Тейлор, Г. Емерсон, А. Файоль, Л. Гулик. Ф. Тейлор пропонував поділяти функції управління на диспетчерування, нормування, інструктаж, контроль, роботу з кадрами тощо. Французький промисловець Анрі Файоль, класифікуючи функції з позицій управлінського процесу, у 20-х роках визначив чотирнадцять принципів управління: розподіл праці, авторитет, дисципліну, єдність керівництва, єдність управління, підпорядкування особистих інтересів загальному добру, винагороду, централізацію, ієрархію, порядок, справедливість, стабільність штату), ініціативу, честь мундира.

Базовою конструкцією функціональної структури державного управління виступають функції державного управління, навколо яких і для яких формуються управлінські функції самих органів державної влади. У результаті кожна функція державного управління здійснюється через певний комплекс управлінських функцій цих органів, розподілених по “вертикалі” та “горизонталі”.

Організаційна структура державного управління — це сукупність компонентів системи державного управління, що поєднує в собі пев-

ну сукупність державних організацій, їх персонал, матеріальні й інформаційні ресурси, які виділяються й витрачаються суспільством для формування та реалізації державно-управлінських впливів і підтримку життєздатності самого суб'єкта управління.

Органи державної влади, які характеризуються однаковим організаційно-правовим статусом і однорідністю здійснюваних управлінських функцій, називають ланкою державно-управлінської системи (міністерства, інші центральні органи виконавчої влади, місцеві державні адміністрації тощо).

Системним елементом організаційної структури виступає орган державної влади, пов'язаний з формуванням і реалізацією державно-управлінських впливів. Він є одиничною структурою влади, формально створеним державою для здійснення закріплених за ним цілей і функцій.

Наступним елементом, що формує організаційну структуру, є організаційні зв'язки між суб'єктами управління. Вирізняють **три види зв'язків** в організаційній структурі державного управління: *субординаційні* (упорядкування зверху вниз, від керуючого до керованого); *реординаційні* (знизу нагору, від керованого до керуючого); *координаційні і упорядкування* (на одному рівні, між двома й більше суб'єктами, що не виключає того, що загалом вони можуть перебувати на різних рівнях в ієрархічно організованій системі управління).

Тема 6. Державно-управлінські рішення: розробка, прийняття і організація виконання

План лекційного заняття (2 год)

1. Визначення поняття державно-управлінських рішень.
2. Роль і місце державно-управлінських рішень у системі державного управління.
3. Базові концепції, теорії та ідеї щодо прийняття управлінських рішень.
4. Класифікація державно-управлінських рішень.
5. Розгляд проблеми вдосконалення прийняття управлінських рішень у контексті розвитку процесу державного управління в Україні.

У лекційному занятті розглядається сутність та особливості прийняття державно-управлінських рішень. Подається загальна класи-

фікація державно-управлінських рішень та шляхи вдосконалення прийняття державно-управлінських рішень у контексті розвитку процесу державного управління в Україні.

Підвищення ефективності державного управління пов'язується з удосконаленням існуючих і розробленням нових методів та процедур прийняття і реалізації управлінських рішень, застосуванням сучасних засобів їх підтримки. Теорія прийняття рішень сформувалася протягом кількох десятиріч досліджень у сфері науки управління й охоплює різні напрями, підходи, концепції та ідеї. Отримані при цьому теоретичні та методологічні напрацювання не втратили своєї актуальності й використовуються на практиці та в наукових дослідженнях як сучасного менеджменту, так і державного управління.

Водночас проблема вдосконалення підготовки і прийняття управлінських рішень залишається однією з найактуальніших. Головними її особливостями є: численність і неоднорідність управлінських циклів, ситуацій, суб'єктів та об'єктів управління, різноманітних зв'язків між ними, здебільшого неможливість однозначного визначення критеріїв їх ефективності, а також динаміка змін зазначених факторів у процесах розвитку.

Державно-управлінські рішення характеризуються спрямованістю на вирішення проблем державного рівня, належністю до державно-управлінських відносин, прийняттям вищими або центральними органами державної влади, оформленням у вигляді нормативно-правових актів, програмно-цільових документів або організаційно-розпорядчих рішень, формуванням на їх основі державно-управлінських впливів, обов'язковістю виконання всіма зазначеними в них органами державної влади, підприємствами, організаціями, установами та особами, першочерговістю забезпечення необхідними державними ресурсами.

За *характером цілей рішення*, які приймаються, можуть бути: стратегічні, тактичні, оперативні.

За *функціональним змістом*, тобто за відношенням до загальних функцій управління, управлінські рішення поділяються на: планові рішення, організаційні, технологічні, прогнозуючі.

За *рівнями ієрархії систем управління* розрізняють управлінські рішення: на рівні великих систем; на рівні підсистем; на рівні окремих елементів системи.

Залежно від *характеру організації розробки рішень* виділяють: одноособові, колегіальні, колективні.

За *причинами виникнення* управлінські рішення поділяють на:

- ситуаційні, пов'язані з характером обставин, що виникають;
- рішення, що виникають за приписом (розпорядженням) вищестоящих органів;
- програмні, пов'язані із включенням даного об'єкта управління в певну структуру програмно-цілових відносин, заходів;
- ініціативні, пов'язані з виявленням ініціативи системи, наприклад, у сфері виробництва товарів, послуг, посередницької діяльності;
- епізодичні й періодичні, що впливають із періодичності відтворювальних процесів у системі.

Залежно від методів розробки управлінські рішення бувають:

- графічні, з використанням графоаналітичних підходів (сіткових моделей і методів, стрічкових графіків, структурних схем);
- математичні, які передбачають формалізацію уявлень, відносин, пропорцій, термінів, подій, ресурсів;
- евристичні, пов'язані з широким використанням експертних оцінок, розробки сценаріїв, ситуаційних моделей.

За *організаційним оформленням* управлінські рішення поділяють на:

- жорсткі, що однозначно задають подальший шлях їх втілення;
- орієнтовні, що визначають напрям розвитку системи;
- гнучкі, що змінюються відповідно до умов функціонування і розвитку системи;
- нормативні, що задають параметри протікання процесів у системі.

До чинників, які визначають якість, результативність і ефективність управлінських рішень належать:

- об'єктивні закони суспільного розвитку, пов'язані з прийняттям і реалізацією управлінського рішення;
- чітке формулювання цілі — для чого приймається управлінське рішення, які реальні результати можуть бути досягнуті, як виміряти і зіставити поставлену ціль і досягнуті результати;
- обсяг і цінність інформації, на основі якої приймається рішення;
- термін розробки управлінського рішення;
- організаційні структури управління;
- форми і методи здійснення управлінської діяльності;
- методи і методики розробки і реалізації управлінських рішень;

- суб'єктивність оцінки варіанта вибору рішення;
- стан управлінської і керованої системи (психологічний клімат, авторитет керівника, професійно-кваліфікаційний склад);
- система експертних оцінок рівня якості й ефективності управлінських рішень.

Нарешті, одними з найвагоміших державно-управлінських рішень є державні нормативно-правові акти, які мають усі ознаки державного управління.

Тема 7. Еволюція розвитку системи державного управління в Україні до початку XX ст.

План лекційного заняття (2 год)

1. Витоки державного управління в Україні. Зародження елементів державного управління в Україні в епоху Київської Русі.
2. Розвиток державного управління в Україні в Галицько-Волинському князівстві.
3. Система державного управління в Україні у Литовсько-Польську добу.
4. Розвиток системи державного управління на українських землях у добу Речі Посполитої (1569–1648 рр.).
5. Органи державної влади та управління в Українській Козацькій державі (друга половина XVII — XVIII ст.).
6. Політико-правове оформлення національної традиції урядування.
7. Управління в українських землях у складі Російської імперії (наприкінці XVIII — на початку XX ст.).
8. Формування системи державного управління в українських землях у складі Австрійської імперії та Австро-Угорщини (наприкінці XVIII — на початку XX ст.).

У лекційному занятті розглядається еволюція розвитку державного управління в Україні до початку XX ст., при цьому наголошується, що витоки державного управління в Україні пов'язані з існуванням державних утворень кімерійців, скіфів та сарматів, грецьких міст-держав Північного Причорномор'я, а витоки національної системи державного управління дослідники пов'язують з існуванням племінних утворень у східних слов'ян, які трансформувалися у Давньоруську державу, що ознаменувало собою перший етап становлення

та розвитку державного управління в Україні. *Наступними етапами формування інституту державного управління та державної служби в Україні були:*

- розвиток державного управління в Україні в Галицько-Волинському князівстві; формування системи державного управління в Україні в литовсько-польську добу;
- розвиток системи державного управління на українських землях в добу Речі Посполитої (1569–1648 рр.).
- формування інституту державного управління в Українській козацькій державі (друга половина XVII — XVIII ст.);
- управління в українських землях у складі Російської імперії (наприкінці XVIII — на початку XX ст.);
- формування системи державного управління в українських землях у складі Австрійської імперії та Австро-Угорщини (наприкінці XVIII — на початку XX ст.).

Упродовж своєї історії український народ створив кілька великих державних утворень, визнаних у тогочасному світі. Це середньовічна феодальна держава Київська Русь (IX–XII ст.), Галицько-Волинська держава (XII–X ст.), Українська козацька республіка (середина XVII — XVIII ст.), Українська Народна Республіка і Українська держава (1917–1920 рр.). Створення правової бази державної служби в Україні пов'язується з наявністю державного права, основи якого були закладені в Київській Русі і закріплені в документі XII століття “Руська правда”, Литовських статутах 1529, 1566 та 1588 рр., нормативно-правових актах українських державних утворень 1917–1920 рр., сучасному українському законодавстві.

Тема 8. Особливості розвитку системи державного управління в зарубіжних країнах

План лекційного заняття (2 год)

1. Причини і типи адміністративних реформ на сучасному етапі.
2. Стратегія адміністративних реформ у країнах із розвиненою економікою.
3. Особливості проведення адміністративних реформ у країнах СС.
4. Специфіка проведення адміністративних реформ у країнах СНД.

5. Використання у вітчизняній практиці зарубіжного досвіду вдосконалення системи урядування.

Лекційне заняття присвячене особливостям розвитку системи державного управління в зарубіжних країнах, при цьому за основу беруться держави СС, Японія та США.

Аналізується процес проведення адміністративної реформи в зарубіжних країнах та можливість використання зарубіжного досвіду в Україні.

Важливим аспектом вивчення державного управління є проблеми його типологізації. Якщо за основний критерій типологізації державного управління брати ступінь цивілізованості суспільства і рівень політичної культури, то можна виділити такі його моделі: американську, японську, європейську, соціалістичну, країн перехідних або слаборозвинених суспільств. До цього треба додати, що в межах цих моделей можна виділити інші моделі за різними критеріями.

Американська система державного управління характеризується такими ознаками: державне управління ґрунтується на президентській формі правління і бінарній партійній системі; пріоритет права та індивідуалізму у відносинах між державою і суспільством, застосування принципу: законодавство, управління і судочинство; несумісність адміністративно-управлінських посад з іншими посадами; жорсткий механізм стримувань і противаг; децентралізація влади у прийнятті політичних рішень; обмежене втручання держави в економічну та соціальну сфери; найменший державний сектор економіки (становить 10 % від національного господарства) і найменші державні витрати (20 % від ВВП); екстраполяція принципів і методів приватного бізнесу на державне управління; висока мобільність і конкурентність працівників державної служби; високий ступінь контролю керівників над підлеглими; високий ступінь свободи і відповідальності управлінців за прийняття рішень; відкрита наймана система набору і відбору на державну службу.

Японське державне управління ґрунтується на монархічній формі правління і партійній системі з домінуванням останньої. Для нього характерними є: суспільна ієрархія, шанобливість, покірність і схильність до добровільного підпорядкування; повільне просування по службі, його залежність не від особистого успіху, а від послуху і певного вікового цензу; збереження по життєвому найму, відданість корпорації, корпоративним цінностям вважається позитивною рисою і всіляко заохочується в управлінській діяльності; груповий принцип

ухвалення рішень і груповий контроль; національне регулювання економіки, яке передбачає заохочування конкуренції між підприємствами; наявність сильних протекціоністських заходів у сільському господарстві та поміркованих у промисловості; найнижчий рівень соціального державного забезпечення, перекладання цієї функції на сім'ю; у Японії існує замкнута система у формуванні управлінських кадрів, яка не передбачає вузької спеціалізації, а загальну підготовку і особисті якості.

Європейська модель державного управління має всі форми державного правління, за винятком президентської, і ґрунтується, звичайно, на партійній системі обмеженого політичного плюралізму. Для неї характерні замкнута система державної служби (за винятком Великої Британії), кадрова, наймана і змішана системи набору державних службовців. На відміну від США державне управління має більший обсяг повноважень в економічній і соціальній сферах, що виражається у великому обсязі державних податків і державних видатків (30–45 % від ВВП). Еліта на вищих рівнях державної служби має високий престиж. Для соціалістичної моделі державного управління характерні такі ознаки: підпорядкованість державного управління партійному керівництву; відсутність судового і громадського контролю над адміністративними органами; централізоване директивне планування і централізоване державне постачання; централізоване управління економічною і соціальною сферами; всесильність державного апарату; становлення панівного класу управлінських кадрів — номенклатури; освячення владної верхівки у масовій свідомості; високий рівень корумпованості державного апарату.

Для державного управління перехідних суспільств характерні такі ознаки: кланово-корпоративний, а не партійний принцип формування державних органів; зрощування бізнесу і політики, державного і приватного у державних установах і організаціях; залежність державних, політико-адміністративних органів від державного апарату; надмірна централізація прийняття державних рішень; нечіткість і розмитість меж компетенції державних органів, унаслідок чого існує дублювання їх функцій; малоосвічена, корумпована державна бюрократія; замкнута кадрова система набору державних кадрів; просування по службі залежить не від професійних і особистих якостей, а від особистої відданості своєму начальству; відсутність ініціативи і ризику серед управлінських кадрів, мистецьке вміння імітувати бурхливу діяльність; високий ступінь корпоративності та

клановості; зневажливе ставлення до мас. *Будь-яка модель має три рівні:*

1) загальнодержавний — визначаються цілі і пріоритети загально-економічного розвитку країни і регіональної економіки, розробляється державна і регіональні програми соціально-економічного розвитку, бюджетно-фінансова і податкова політики. За центральними органами влади закріплюються функції міждержавних відносин, оборони, екологічного захисту, регулювання грошового обігу, контроль за банківськими операціями, оподаткування, розвиток освіти та культури;

2) регіональний — узгоджуються регіональні, галузеві і підприємницькі інтереси. Основним суб'єктом управління є область (принцип самостійності);

3) місцевий — реалізація державної регіональної політики і власних рішень щодо інтересів територіальних громад (самоврядування).

ПИТАННЯ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ

1. Розкрийте зміст поняття державного управління, його природу як соціального явища і сутнісні риси.
2. Розкрийте мету теорії державного управління.
3. Схарактеризуйте основні світові школи управління і сучасний стан розвитку державно-управлінської думки.
4. Розкрийте зміст основних державотворчих ідей, сформульованих у працях вітчизняних вчених, у програмах політичних партій XIX — на початку XX ст. в Україні.
5. Які ви знаєте основні функції теорії державного управління?
6. Дайте визначення основних категорій теорії державного управління.
7. Визначте місце системного підходу в методологічному арсеналі науки державного управління.
8. Сформулюйте основні завдання освітньої галузі “Державне управління”.
9. Розкрийте сутність проведення адміністративної реформи в Україні.
10. У чому полягає об'єктивна необхідність адміністративної реформи в незалежній Україні?

11. Розкрийте основні характеристики системи державного управління, що дісталася у спадок незалежній Українській державі після розпаду Радянського Союзу.
12. Схарактеризуйте сутнісні риси чинної вітчизняної моделі державного управління і визначте її тип.
13. Визначте основні проблеми, притаманні наразі системі публічної адміністрації в Україні і конкретизуйте шляхи їх вирішення.
14. Як можна схарактеризувати співвідношення гілок влади, що складається у процесі трансформації політичної системи в Україні і який вплив воно справляє на систему врядування?
15. Дайте оцінку процесу реформування системи державного управління у країні за роки незалежності.
16. Розкрийте особливості адміністративної реформи в Україні на сучасному етапі і визначте основні методологічні підходи до її проведення.
17. Розкрийте зміст поняття «принципи державного управління».
18. Наведіть приклади загальносистемних принципів державного управління.
19. Які види структурних принципів ви знаєте?
20. У чому полягає сутність проблеми застосування принципів державного управління?
21. Проаналізуйте власну діяльність (діяльність певного органу державного управління, окремого структурного підрозділу) на предмет урахування закономірностей та застосування принципів державного управління.
22. Обґрунтуйте роль регулюючої функції держави на сучасному етапі.
23. Розкрийте обумовленість змісту і пріоритетності функцій державного управління, його видів і типів суспільними функціями держави, вектором її історичної еволюції і формами.
24. Схарактеризуйте традиційну, раціональну і сервісну моделі державного управління.
25. Визначте тенденцію еволюціонування сучасної Української держави і її вплив на формування системи державного управління.
26. Розкрийте сутність державної влади.
27. Що таке державні механізми?
28. У чому полягають особливості застосування державних механізмів у системі державного управління?

29. Сформулюйте положення, яке правильно відображає сутність принципу поділу влади.
30. Розкрийте співвідношення виконавчої влади і державного управління, державної влади і місцевого самоврядування.
31. Назвіть універсальні властивості системи державного управління.
32. Схарактеризуйте просту і складну системи державного управління.
33. Розкрийте зміст основних структурно-логічних схем системи державного управління.
34. Сформулюйте принципові положення щодо функціонування інституту державного управління у контексті суб'єктно-об'єктного підходу.
35. Здійсніть класифікацію об'єктів державного управління за відповідними критеріями.
36. Назвіть найбільш характерні особливості об'єктів державного управління, які зумовлені їх "людською природою".
37. Назвіть основні види представництва інтересів в органах державної влади.
38. Схарактеризуйте властивості об'єкта управління відповідно до сфери Вашої діяльності (або знайомої Вам сфери) і розкрийте практику їх урахування певним органом влади.
39. Розкрийте зміст і співвідношення понять: "організаційна структура державного управління"; "функціональна структура державного управління"; "організаційно-функціональна структура державного управління".
40. Схарактеризуйте умови успішного досягнення цілей державного управління.
41. Наведіть приклад з вітчизняної історії, коли реалізація наміченої мети призвела до результату, протилежного очікуваному.
42. Визначте помилки, які було допущено при формулюванні цілі чи на шляху її досягнення.
43. Наведіть приклади загальних, специфічних (спеціальних) і допоміжних функцій державного управління.
44. Визначте основні фактори, що зумовлюють характер організаційно-функціональної структури державного управління (вертикальні і горизонтальні залежності, форми зв'язків та ін.).
45. Назвіть групи (підгрупи) принципів, якими насамперед належить керуватися при формуванні організаційно-функціональної структури державного управління.

46. Схарактеризуйте відмінності управлінської діяльності у державному управлінні від діяльності в інших видах управління.
47. Назвіть основні форми державного управління і поясніть, до чого зводиться застосування кожної з них.
48. Розкрийте зміст поняття стилю державного управління.
49. Дайте визначення загального та індивідуального стилів державного управління і розкрийте їх взаємозв'язок.
50. Назвіть основні характеристики демократичного стилю державного управління.
51. Визначте принципи, якими належить керуватися у процесі раціоналізації стилю державного управління.
52. Розкрийте сутність поняття ефективності державного управління і технологію її оцінювання.
53. Проаналізуйте, як у практиці діяльності органу влади, в якому ви працюєте (або з діяльністю якого ви знайомі), використовуються критерії ефективності державного управління.
54. Розкрийте сутність та зміст поняття “державно-управлінські рішення”.
55. Назвіть основні форми прийняття державно-управлінських рішень.
56. Які найбільш узагальнені напрями діяльності можна виділити в державному управлінні?
57. У яких режимах може здійснюватися державне управління?
58. Назвіть основні ознаки державно-управлінських рішень.
59. Які специфічні функції реалізує керівник у системі управління за допомогою управлінських рішень?
60. З яких етапів складається процес прийняття раціональних рішень?
61. Назвіть основні складові класичного процесу контролю.
62. Визначте принцип контролю, що передбачає встановлення системи контролю для урівноваження влади та попередження грубих помилок і промахів у її діяльності.
63. Із комбінацій яких різновидів контролю складаються сучасні системи контролю менеджменту?
64. Назвіть основні та додаткові стандарти Директиви МОВАУ.
65. Яким критеріям має відповідати внутрішній контроль для його ефективного функціонування?
66. Визначте заходи з покращення системи внутрішнього контролю, що можуть стосуватися різних рівнів державного управління.

67. У чому полягають особливості контролю як зворотного зв'язку соціальної системи?
68. Вкажіть основні напрями контролю у сфері державного управління.
69. Дайте порівняльну характеристику системи державного управління в Київській Русі та Галицько-Волинському князівстві.
70. Назвіть основні органи державної влади та управління в Україні у литовсько-польську добу.
71. Покажіть місце козацького самоврядування в системі державного управління Речі Посполитої.
72. Які повноваження мав Генеральний писар в Українській козацькій державі?
73. Розкрийте основні засади розбудови системи публічної влади, визначені в Конституції Пилипа Орлика.
74. Коли було ліквідовано інститут гетьманства в Лівобережній Україні?
75. Яка кількість українських губерній входила до складу Російської імперії?
76. Хто стояв на чолі адміністративно-територіальних утворень у Наддніпрянській Україні в XIX — на початку XX ст.?
77. Розкрийте структуру органів державного управління в Україні в добу Гетьманату Павла Скоропадського.
78. Чим відрізнялася система державного управління в Україні в добу Гетьманату та Директорії УНР?
79. Висвітліть характерні особливості процесу формування органів державного управління в Західноукраїнській Народній Республіці.
80. Порівняйте структуру органів державного управління в Радянській Україні та на Західноукраїнських землях (у 20–30-х роках XX ст.).
81. Визначте сутнісні риси партійно-радянської системи державного управління в Україні у XX ст.
82. Розкрийте структуру нацистського окупаційного державно-поліцейського апарату на території України під час Другої світової війни.
83. Сформулюйте історичні уроки розбудови публічної влади і здійснення адміністративних реформ на теренах України та розкрийте їх значення на сучасному етапі.
84. У чому полягають головні причини проведення адміністративних реформ на сучасному етапі?

85. Визначте принципи та магістральні напрями адміністративних реформ у розвинених країнах.
86. Які існують особливості управління процесом адміністративної реформи у країнах зі змішаною формою державного правління?
87. Схарактеризуйте специфіку адміністративних реформ у посткомуністичних країнах.
88. Розкрийте характерні особливості проведення адміністративних реформ у країнах СНД.
89. У чому полягає сутність проведення адміністративних реформ у США?
90. Розкрийте характеристики якісних послуг як процесу реагування на потреби громадян.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

Основна

1. *Андрійко О. Ф.* Державний контроль в Україні: організаційно-правові засади. Київ: Наук. думка, 2004. 300 с.
2. *Атаманчук Г. В.* Теория государственного управления: курс лекций. 2-е изд., доп. Москва: Омега-Л, 2004. 584 с.
3. *Бакуменко В. Д.* Теоретичні засади державного управління: навч. посіб. / В. Д. Бакуменко, Г. І. Надолішній. Київ: Міленіум, 2003. 256 с.
4. Государственное управление: Основы теории и организации: учебник / под ред. В. А. Козбаненко. Москва: Статут, 2000. 912 с.
5. Державна виконавча влада в Україні: формування та функціонування: зб. наук. пр. / кол. авт.; наук. кер. Н. Р. Нижник. Київ: Вид-во УАДУ, 2000. 4.1. 224 с.; 4.2. 312 с.
6. Державна політика: аналіз та механізм її впровадження в Україні: навч. посіб. / кол. авт.; за заг. ред. В. А. Ребкала, В. В. Тертички. Київ: Вид-во УАДУ, 2000. 232 с.
7. Державне управління в Україні: організаційно-правові засади: навч. посіб. / Н. Р. Нижник, С. Д. Дубенко, В. І. Мельниченко та ін.; за заг. ред. проф. Н. Р. Нижник. Київ: Вид-во УАДУ, 2002. 64 с.
8. Державне управління в Україні: наукові, правові, кадрові та організаційні засади: навч. посіб. / за заг. ред. Н. Р. Нижник,

- В. М. Олуйка. Львів: Вид-во Нац. ун-ту “Львів. політехніка”, 2002. 352 с.
9. Державне управління: теорія і практика / за заг. ред. В. Б. Авер'янова. Київ: Юрінком Інтер, 1998. 432 с.
 10. Державне управління в Україні: Централізація і децентралізація / кол. авт.; відп. ред. Н. Р. Нижник. Київ: Вид-во УАДУ, 1997. 487 с.
 11. Державне управління в умовах європейської та євроатлантичної інтеграції України: історія теорія, методологія (моніторинг наукових досліджень і розробок): навч. посіб. Ужгород: Ліра, 2007. 344 с.
 12. Державне управління: словник-довідник / уклад.: В. Д. Бакуменко (кер. творчого кол.), Д. О. Безносенко, І. М. Варзар, В. М. Князев та ін.; за заг. ред. В. М. Князева, В. Д. Бакуменка. Київ: Вид-во УАДУ, 2002. 228 с.
 13. Енциклопедія державного управління: у 8 т. / [наук. редкол.: Ю. В. Ковбасюк (голова) та ін.]; Нац. акад. держ. упр. при Президентові України. Київ: НАДУ, 2011. Т. 1: Теорія державного управління/ наук. редкол. 1-го т. : В. М. Князев [та ін.]. 2011. 746 с.; Т. 3: Історія державного управління / наук. редкол. 3-го т.: А. М. Михненко [та ін.]. 2011. 787 с.
 14. *Киричук В.* Історія державного управління в Україні: навч. посіб. Київ: Вид-во УАДУ, 2001. 224 с.
 15. *Надолішній П. І.* Теорія та історія державного управління: навч. посіб. Одеса: ОРІДУ НАДУ, 2006. 126 с.
 16. Теорія та історія державного управління: навч. посіб. / Г. С. Одінцева [та ін.]; заг. ред. Г. С. Одінцева, О. Ю. Амосова; Нац. акад. держ. упр. при Президентові України. Харків. регіон. ін-т держ. упр. Київ: Професіонал, 2008. 288 с.
 17. *Тертичка В. В.* Державна політика: аналіз та здійснення в Україні. Київ: Основи, 2002. 750 с.
 18. *Усаченко Л. М.* Історія державного управління в Україні: навч. посіб. / Л. М. Усаченко, В. І. Тимцуник; Кабінет Міністрів України, Нац. ун-т біоресурсів і природокористування України. 2-ге вид., випр. та допов. Київ : Інтерсервіс, 2013. 293 с.
 19. *Черноног Є. С.* Державна служба: історія, теорія, практика. Київ: Знання, 2008. 458 с.

20. Аудит адміністративної діяльності: теорія та практика; [пер. з англ. В. Шульги]. Київ: Основи, 2000. 190 с.
21. *Бакуменко В. Д.* Формування державно-управлінських рішень: Проблеми теорії, методології, практики: монографія. Київ: Вид-во УАДУ, 2000. 328 с.
22. *Боссарт Д.* Державна служба у країнах — кандидатах до вступу до СС: нові тенденції та вплив інтеграційного процесу / Д. Боссарт, К. Демке; [пер. з англ. О. М. Шаленко]. Київ: Міленіум, 2004. 128 с.
23. *Василенко И. А.* Государственное управление в странах Запада: США, Великобритания, Франция, Германия: учеб. пособие. 2-е изд., перераб. и доп. Москва: Логос, 2000. 200 с.
24. *Войтович Р. В.* Ідеологія, технологія та стиль державного управління: навч.-метод. посіб. Київ: Вид-во НАДУ, 2003. 192 с.
25. Державне управління: філософські, світоглядні та методологічні проблеми: монографія / кол. авт.; за ред. В. М. Князева. Київ: НАДУ, Міленіум, 2003. 320 с.
26. Застосування механізмів ефективності менеджменту в діяльності державних органів: Теорія і практика; [пер. з англ. та фр.] / Ресурс, центр розвитку громадських організацій “Гурт”. Київ: Вид. дім “КМ Академія”, 2001. 178 с.
27. *Мельтюхова Н. М.* Технологія державного управління: навч. посіб. / за заг. ред. Г. І. Мостового, О. Ф. Мельникова. Харків: ХарРiДУ НАДУ, 2005. 150 с.
28. Механізми підвищення ефективності діяльності органів державного управління на регіональному рівні / Г. І. Мостовий, О. Ю. Амосов, А. О. Дегтяр та ін.; за заг. ред. Г. І. Мостового. Харків: Вид-во ХарРiДУ НАДУ “Магістр”, 2004. 208 с.
29. *Нижник Н.* Про державне управління, об’єкт і предмет його теорії / Н. Нижник, С. Мосов // Вісн. УАДУ. 2000. № 3. С. 56–62.
30. *Надолішній П. І.* Розбудова нової системи врядування в Україні: етнонаціональний аспект (Теоретико-методологічний аналіз): монографія. Київ; Одеса: Вид-во УАДУ; Астропринт, 1999. 304 с.
31. Органи державної влади в Україні: структура, функції та перспективи розвитку / Н. Р. Нижник, С. Д. Дубенко, Н. Г. Плахотнюк; за ред. Н. Р. Нижник. Київ: ЗАТ “НІЧЛАВА”, 2003. 288 с.

32. Политико-административные отношения: кто стоит у власти? / под ред. Т. Верхейна; [пер. с англ.]. Москва: Права человека, 2001. 512 с.
33. *Попов С. А.* Державно-управлінські нововведення: теорія, методологія, практика: монографія; Нац. акад. держ. упр. при Президентові України, Одес. регіон. ін-т держ. упр. Одеса : ОРІДУ НАДУ, 2014. 295 с.
34. Реформування публічного управління: теорія, практика, міжнародний досвід: матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. за міжнар. участю, 31 жовт. 2014 р. / Нац. акад. держ. упр. при Президентові України, Одес. регіон. ін-т держ. упр.; [редкол.: М. М. Їжа та ін.]. Одеса : ОРІДУ НАДУ, 2014. 455 с.
35. *Саймон Герберт А.* Адміністративна поведінка: Дослідження процесів прийняття рішень в організаціях, що виконують адміністративні функції; [пер. з англ. вид.]. Київ: АртЕк, 2001. 392 с.
36. Самоврядування та територіальна організація влади в Польщі / Я. Гонцяж, Н. Гнидюк, О. Куленкова, В. Гуменюк; за заг. ред. Я. Гонцяжа. Київ: Міленіум, Вид-во УАДУ, 2001. 184 с.
37. *Сарторі Джованні.* Порівняльна конституційна інженерія: Дослідження структур, мотивів і результатів; [пер. з 2-го англ. вид.]. Київ: АртЕк, 2001. 193 с.
38. *Сороко В.* Концептуальний підхід до проблеми запровадження інституту надання державних послуг у практику діяльності державних службовців // Вісн. держ. служби України. 2004. № 3. С. 11–19.
39. Уряд для громадян. Ініціативи щодо поліпшення якості послуг / Львів. філіал УАДУ при Президентові України; [пер. з англ. Р. Федущинська, М. Коваль]. Львів, 2000. 293 с.

ЗМІСТ

Пояснювальна записка	3
Тематичний план дисципліни “Теорія та історія публічного управління та адміністрування”	3
Методичні рекомендації щодо самостійного вивчення дисципліни “Теорія та історія публічного управління та адміністрування”	4
Питання для самоконтролю	25
Список літератури	30

Редактор

Т. М. Коліна

Комп’ютерне верстання

Н. В. Коваленко

Підп. до друку 06.08.21. Формат 60×84/₁₆.
Ум. друк. арк. 1,97. Обл.-вид. арк. 1,54. Наклад 50 пр.

Міжрегіональна Академія управління персоналом (МАУП)
03039 Київ-39, вул. Фрометівська, 2

Свідоцтво

*про внесення суб’єкта видавничої справи до державного реєстру
видавців, виготовлювачів і розповсюджувачів видавничої продукції
ДК № 7066 від 04.06.2020*